

Medicinsk studierejse til Sydafrika 2001

Medicinsk program:

1. Målsætning: intentionen var at give et overblik over sundhedssektoren i Sydafrika, som er 28 gange større end Danmark. Der blev behandlet emner som sociale og økonomiske forhold, udviklingen og strukturen i sundhedsvæsenet (privat/offentlig, primær/sekundær/tertiær niveau), lægeuddannelse, arbejdsforhold i sundhedssektoren, sygdomsspektret (ex: AIDS), Danmarks samarbejde med Sydafrika, etc. Vort besøgsprogram omfattede hovedsagelig institutioner beregnet til de hvide befolkningsgrupper i byområder – kvaliteten må formodes at falde betydeligt i sorte landområder.

2. Selwyn Segal home for cerebral palsied children: jødisk hjem for handicappede beliggende i den velhavende forstad Sandringham i Johannesburg. Oprettet i 1956. 150 beboere. Aktiviteter og rehabiliteringscenter. Har som målgruppe den jødiske koloni. Man havde et stort værksted, hvor en del af produktionen sælges i centrets gavebutik bl.a. postkort, dukker, tallerkner, marmelade, vin og sabbatslys. Dagcentret er ikke reserveret til jøder – her er plads til 80. Man har undervisningsprogrammer og outreach programmer og bl.a. samarbejde med et tilsvarende hjem i den sorte squattertown Alexandra. Vi blev først modtaget af ledende sygeplejerske Ingrid Olmesdal og 4 andre medarbejdere i konferencerummet. Her fik vi en beskrivelse af institutionen og fik udleveret skriftligt materiale. Der er tilknyttet adskillige fagfolk, som stiller op for hjemmet i deres fritid f. eks. tandlæge, farmaceut og musikterapeut. Derefter var der rundvisning, hvor vi så beboernes værelser, fællesområder, terapiafsnit og værksted. Derpå blev vi budt på te, sandwich og kager og havde lejlighed til at stille spørgsmål. En del handicappede er anbragt på hjemmet, fordi resten af familien er emigreret pga. uro overfor den fremtidige udvikling i Sydafrika. Generelt var institutionen pæn og velholdt, men man mangler økonomiske midler. Homepage: <http://home.pix.za/df/df000001/founding.htm>.

3. Milpark Hospital: moderne privathospital med traumecenter i Parktown West, Johannesburg. Er en del af firmaet Network Healthcare Holdings Limited (Netcare), der ejer 44 private hospitaler/klinikker med i alt over 7200 senge, 271 operationsstuer og 14.000 sundhedsarbejdere. Det er et profitgenererende foretagende. 60% af Sydafrikas sundhedsressourcer bruges i den private sektor, der er tilgængelig for 20% af befolkningen. Milpark Hospital har 343 senge, 88 intensivsenge, 9 operationsstuer, 4 intensivafdelinger (trauma, neuro, kirurgisk, coronary care), 2 high care units (acute care og respiratory care), børnekirurgisk afsnit, og sygehuset har så godt som alle lægelige specialer. Vi blev først modtaget af Trauma Coordinator Edel Cutler, som var af irsk herkomst. Hun fremviste traumecenteret, som var meget professionel og holdt til i stueetagen. På første sal så vi Oliver Tambo Trauma Intensive Care Unit, der var indrettet i et meget stort lokale med vinduer på 3 sider. Der var plads til 30 patienter, som kun var adskilt fra hinanden med gardiner. Der var isolationsrum til infektions- og brandsårpatienter. Vi var også på den thoraxkirurgiske intensivafdeling, hvor de havde 19 patienter bl.a. en nyligt hjertetransplanteret. Man udfører også nyre- og lungetransplantationer. Vi fik indtryk af et virkeligt flot og velfungerende hospital. Vi hilste også på Chief Services Manager Elmie Bothia, Trauma Surgeon Dr. Jacques Goosen, Nursing Manager Toy Vermaat og Sygehusets Manager Peter Cotterel, og vi havde en hyggelig stund med dem, sandwiches og sodavand i sygehusets repræsentationslokaler. ”Medics Against Crime” er en organisation grundlagt af en af Milpark’s traumelæger. Til sygehuset er knyttet en Helicopter Ambulance Service “Flight for Life”, som har en 24-timers 2 motorers ambulancehelikopter på stand by. Man har en intensiv udstyret flyvemaskine til længere transporter. Man har 1500 anmodninger om hjælp årligt. Man har også tæt forbindelse til Gauteng Ambulance Training College, som uddanner regionens ambulancepersonale på ca. 2000 personer. Man er stolt af Sydafrikas 3 første fuldførere af den 3-årige National Diploma in Ambulance and Emergency Care. Milpark anbefales af Europæiske Forsikring til danske rejsende. Generelt fik vi fornemmelsen af et førsteklasses patientcentreret hospital på internationalt universitetsniveau. Homepage: www.wits.ac.za/trauma/

4. Cotlands Home and Hospice for HIV/AIDS children: institutionen er startet i Dorothy Reece’s 4 værelses lejlighed i 1930’erne. Har nu plads til 70 mishandlede eller forældreløse børn under 6 år. Man har community outreach and training programmer, som skal øge lokalsamfundenes evne til at tage sig af AIDS-børn. Man driver undervisning i pleje af HIV-børn. Deres aids-hospice har plads til 20 døende børn. Mellem januar og juni 2000 døde 21 børn af AIDS, mens de var i pleje på Cotlands Home. En medarbejder viste os rundt i centret, hvor børnene så ud til at have ganske gode forhold. Mange volunteers arbejder på hjemmet, og en del af børnene bortadopter. Fundraising er vigtig; vi blev præsenteret for 2 unge fundraisere (Vanessa Pearlman, Jenni Mcleod), hvoraf den ene rettede interessen mod store virksomheder og fonde, mens den anden arbejdede med mindre bidragsydere og bl.a. organiserede lotterier. Hjemmet

havde kort forinden været omtalt i FEMINA, og personalet blev meget glade og overraskede over bladet. Homepage: www.cotlands.co.za/contentspage.htm. Man beder om bidrag både i naturalier, hospitalsudstyr, tøj, mad, manpower og penge

5. Groote Schuur Hospital: navnet kan spores tilbage til 1657, hvor en stor lade "De Schuur" blev brugt af det hollandsk østindiske kompagni. Navnet blev ændret til "De Groote Schuur" i 1812. Cecil John Rhodes erhvervede ejendommen i 1891, og gjorde den til permanent residens for Sydafrikas fremtidige premierministre. Sir Herbert Baker har tegnet den gamle hovedbygning. Det medicinske fakultet blev etableret som en del af South African College i 1912. Groote Schuur Hospital åbnede i 1938. 6 etagers Maternity Block tilkom i 1961 og 7 etagers ambulans blok tilkom i 1966. Barnards hjertetransplantation skete 3. december 1967. På stedet er nu hospitalsmuseum, som vi først besøgte. Vi så forskelligt historisk materiale, avisudklip og hele stamtavlen for den første hjertedonor, der var en ung pige, som omkom i en trafikulykke. Både donor- og recipienthjertet var udstillet i formalin. Den første hjertemodtager døde efter 18 dage af lungebetændelse og nåede at få 5 ordner, der også var udstillet. Man havde også en full size model af operationsstuen som den så ud 3 december 1967. Vi fortsatte til New Main Building opført i 1983, hvor vi først skulle igennem metaldetektor, hvor våben skal afleveres Sygehuset er det største undervisningshospital i Cape Town. Statistik for 1999: indlæggelser: 41.242. Belægning: 77.7%. Gennemsnitlig indlæggelsestid: 8,1 dag. Operationer: 25.267. Fødsler: 3593. Andel private patienter: 7,3%. Ambulante besøg: 413.867. Senge: 1189 (oprindeligt 1450 senge, men aktuelt skåret ned til 950 senge pga. dårlig økonomi). Personale: 4289. Helipad til 3 helikoptere nær moderne traume unit. Vi blev vist rundt af Mrs. Philippa Johnson fra Public Relations Department, og så en stor traumeenhed, hvor man overflytter patienter til egen sengeafdeling, så de færdigbehandles i traumeenhedens regi. Sidste år blev 11.467 patienter behandlet i traumeenheden, heraf 1728 trafikofre og 993 skudofre. 395 måtte respiratorbehandles, der blev udført 430 laparotomier, 85 karoperationer, 45 thoracotomier, 25 thoracoskopier og 20 halseksplorationer. Vi afsluttede rundturen i et mødelokale, hvor en af de ledende medarbejdere gav en oversigt over sygehusets virksomhed, udvikling og problemer, hvor flugt af ledende medarbejdere og nedskæringer i budgettet er de vigtigste. Rygtesvis hørte vi, at man i sydafrikansk tv havde vist lidt om en åben hjerteoperation på en hund foretaget på Groote Schuur i den uge, vi var der. Der var en rig hundeejer, der betalte, og 10 andre hunde havde fungeret som bloddonorer. Men generelt fik vi indtryk af et flot og storslået sygehus i en fin arkitektonisk stil. Homepage: www.gsh.co.za.

6. Red Cross Childrens Hospital: Red Cross Childrens Hospital: Sydafrikas eneste hospital kun for børn. Sygehuset tager sig af omkring 250.000 børn om året. Der henvises børn fra hele det sydlige Afrika. Det er et meget godt undervisningssygehus med mange rekorder: første åbne børnehjertekirurgi og første børnehjertetransplantation i Sydafrika, 28 børnelevertransplantationer siden 1991, flere operative adskillelse af siamesiske tvillinger end noget andet sygehus i verden (knap 40), første indoperation af trachea på børn, første sydafrikanske center for forebyggelse af børneulykker, første pædiatriske traumecenter, første sydafrikanske giftinformationscentral. Sygehuset har ca. 300 senge og har økonomiske vanskeligheder. Kun 5% af sygehusets økonomi dækkes af patientafgifter. Man måtte gennem metaldetektor og forbi securitymanden for at komme ind i sygehuset. Project Coordinator Diana Ross viste rundt, og vi var næsten hele sygehuset rundt: medicinsk skadestue, apotek, sengeafdelinger, brandsårsafdelingen og traumeafsnittet, hvor der årligt behandles 10.000 børn. Traumelægen Dr. Ab van As gav en Power Point præsentation af 2 foredrag om voldsramte børn. Han sagde bl. a. at mange børn bliver ofre i "taxikrigen" (ildkampe mellem forskellige taxiselskaber om retten til visse distrikter). I årene 1995-98 blev 147 børn behandlet for skudlæsioner på Red Cross Childrens Hospital (de døde der indbringes til lighuset er ikke medregnet). Der er også mange børn som udsættes for voldtægt (ned til 6 måneder), og kun 6% af gerningsmændene straffes. Dr. Ab berettede også om en 4-årig, der med forældrenes pistol havde skudt og dræbt 4 familiemedlemmer. På nyreafdelingen hilste vi på den entusiastiske Dr. Mignon McCulloch (E-mail: mccull@ich.uct.ac.za), som præsenterede en levertransplanteret 4-årig pige og en dreng der var blevet reddet til livet af en nylig doneret hæmodialysemaskine. Vi fik et kig ind i en stor og travl intensivafdeling, hvor unge læger var travlt beskæftiget. I det hele taget var der børn og forældre overalt på sygehuset. Der er tilknyttet mange volontører til sygehuset. Børnehospitalet er i svære økonomiske omstændigheder og ønsker donationer af besøgende gæster. Vi gav dem 200 US \$.

7. Chris Hani Baragwanath Hospital: Chris Hani var medstifter af ANC og generalsekretær for det sydafrikanske kommunistparti. Han blev myrdet 10. april 1993. Morderne – Clive Derby-Lewis og Januz Walusz – blev nægtet amnesti. Desværre lykkes det ikke for os at få arrangeret et besøg inde i sygehuset, da vi besøgte stedet en lørdag, men vor guide Alina Nkosi gav alligevel en introduktion til sygehuset, der angives at være det største syd for Sahara. Det ligger i Soweto og har 3200 senge. Der er 33 operationsstuer og der udføres 42.000 operationer årligt. Der er konstant linnedmangel pga. tyveri. Der skulle være ca. 700 læger heraf nogle cubanske. De får utrolig træning, man kan lægge 20 pleuradræn på en vagt. Skudskader, stiklæsioner, voldtægtsofre ses daglig. I litteraturlisten listes en del arbejder fra Chris Hani om behandling af traumer og AIDS Der er en stor minibus central i umiddelbar nærhed af hospitalet.

8. Khayelitsha Hospital, Woodstock: Dr. Edmund W. Michaels gav i hovedkvarteret i Mountain Road, Woodstock en introduktion til Primary Health Care i Sydafrika. Desværre talte han noget utydeligt, men til gengæld havde han udarbejdet et skriftligt resumé, hvoraf det fremgik, at han er Senior Medical Superintendent for Community Health Services Organisation (CHSO) i Cape Town med en samlet befolkning på omkring 3,5 millioner. Tidligere tiders struktur med outpatient klinikker ved de store sygehuse er forladt til fordel for perifert liggende Day Hospitals. Aktuelt har CHSO 47 Community Health Centres (CHC), hvoraf 6 har døgnåben Emergency/Trauma Units. Der er 6 Maternity Obstetric Units tilknyttet CHCs og yderligere 5 er planlagt udflyttet fra Groote Schuur Hospital. Alle CHC på nær en har læger i tjeneste. Hver CHC har mellem 1 og 15 tilknyttede læger. Der er uddannede farmaceuter på alle på nær 3 CHC. Udover kurative opgaver på CHC, er CHSO også ansvarlig for skolesundhedspleje, tandpleje, distriktspsykiatri, medicinsk service til alderdomshjem og børne/ungdomshjem og de 2 fængsler i Cape Town samt visse tjenester som undersøgelse af voldtægts ofre, spritpåvirkede chauffører, ansøgere om invalidestøtte og mental certification. På ovennævnte CHCs blev der i 1995 set 1,7 millioner patienter, i 1996 2 millioner, i 1997 2,5 millioner og i 1998 2,98 millioner. Samtidig blev budgettet skåret ned! Bl.a. havde man med et pennestrøg bortsaneret alle ikke-besatte stillinger på en bestemt dag – fredag d. 13. Den aktuelle stillingsstyrke er: 5 chief medical officers, 3 family physicians, 134 medical officers, 28 dentists, 456 professional nurses, 157 enrolled nurses, 222 nursing assistants, 55 pharmacists, 13 physiotherapist/occupational therapists, 25 radiographers, 23 oral hygienists, 12 social workers, 218 clerks, 206 cleaners, 187 auxiliary services officers. Budgettet er omkring 250 millioner Rands og overskrides. Nedskæringer betyder lange ventetider og frustrationer hos patienterne, som jævnlig lader der gå ud over personalet. Primærsundhedsvæsenet i Cape Town området er lægestyret, mens den andre steder i Sydafrika overvejende er sygeplejerskestyret. F. eks. kan sygeplejerske autoriseres til at udskrive niveau 4 medikamenter, hvilket f. eks. indbefatter antibiotika.

9. Michael Mapongwana Health Center, Khayelitsha: Med Dr. Edmund W. Michaels som guide så vi Michael Mapongwana Community Health Centre på Steve Biko Road, Harare, Khayelitsha. Ingen ved hvor mange mennesker der bor i Khayelitsha, der gættes på mindst 1 million. Mange bor i store områder med hjemmelavede blikskure. Selve distriktslægestationen var relativt nybygget, men havde vist stået ubrugt de første år pga. pengemangel. Der var konsultationslokaler, så 1 læge og 4-5 sygeplejersker kunne undersøge patienter samtidig og alligevel kommunikere på langs. Vi så også apoteket, røntgenafdelingen, svangrekonsultationen, postnatal konsultation, tandklinikken, fysio- og ergoterapien. Der er åbnet i dagtimerne. Fødeafdelingen var døgnåben, og patienter lå normalt maksimalt 6 timer. Komplerede fødsler blev sendt til sygehus. Alt virkede rent og ordentligt. De har ikke noget tidsbestillingssystem, men hver morgen møder 500 patienter og trænges for at få en aftale om undersøgelse. Medicins Sans Frontiere have en aktivitet i nærheden.

10. Prison House of Robert Sobukwe: vi fik et eksempel på hvilke fysiske og psykiske følger, som resulterer af total isolering i årevis. Robert Sobukwe blev holdt afsondret på Robben Island efter en særlov og mistede forstanden og evnen til at kommunikere.

11. Sangoma: det planlagte møde med en sangoma måtte aflyses, da de krævede et ublu beløb for en "konsultation" med hvide turister; i stedet forelæste Dr. Martin Smedebøl om sangoma'ernes funktion i det sydafrikanske sundhedssystem.

12. Den danske Ambassade i Pretoria: Ministerråd Knud V. Johansen inviterede på et møde i ambassadens konferenceværelse og fortalte om ambassadens bemanning, om den politiske situation i landet, om kriminaliteten og om Danmarks samarbejdsprojekter med Sydafrika.

13. Per- og Post-Studytour oral examination: der blev foretaget en enkel mundtlig test ved studieturens påbegyndelse: den viste betydelige kundskabsmangler. En ny test ved studierejsens afslutning viste, at rejsedeltagerne havde tilegnet sig betydelige kundskaber.

14. Studiemateriale: et 20 siders studiemateriale med 260 referencer blev udleveret før rejsens påbegyndelse.

15. Diplom og bevis for deltagelse i studieturen: tildelt alle deltagerne i studierejsen.

DIPLOM

Det attesteres at

**Har deltaget i en medicinsk studierejse
Til Sydafrika i perioden 21.2 – 4.3 2001.**

**Rejsen organiseredes af DAGENS MEDICIN,
Marco Polo Rejser og Overlæge Martin Smedebøl.**

**Programmet omfattede skriftligt studiemateriale,
foredrag og 11 studiebesøg.
Detaljerne fremgår af separat beskrivelse.**

kuperet have. Selve restauranten var stor med en enorm grill, hvor forskelligt kød blev stegt og derefter serveret på tallerkenen fra store assagaispyd. Vi sad ved et langt bord, hvor der var anbragt salater og dressings. Der var lejlighed til at smage giraf, kudu, zebra, struds, krokodille, kylling, okse og lam. Vi fik også dessert og kaffe. Elektriciteten gik 3 gange.

Om lørdagen havde vi frokost med i bussen, og vi blev på grund af regnvejr nødt til at fremskynde besøget i Sun City, hvorfor vi spiste aftensmad i **Crystal Court i Palace of the Lost City**. Det er den flotteste restaurant, jeg har spist i: et meget stort lokale med en enorm krystalisekroner, elefantspringvand i midten, store palmer, en flot svungen dobbeltrappe, 6-7 meter høje oplukkelige døre til terrassen. Hotellets forhaller var også imponerende – i en gård var der en elefantstatue i naturlig størrelse og en sanggruppe af afrikanske børn optrådte. Menu: Starter: The Palace Caesar Salad with Grilled Pumpernickel Bread, Crisp Bacon, Romano Cheeche and Grainy Mustard Dressing. Main Course: Grilled Fillet of Tenderloin Beef with Oyster Mushroom Duxelle, Tempura Vegetables and Pink Peppercorn Sauce. Dessert: Crisp Caramelized Apple, Raisin Cheesecake, Whisky and Mango Caulis. Coffee and Tea.

Om søndagen spiste vi både frokost og aftensmad på **Kwa Maritane Lodge**. Vores bush brai dinner blev aflyst på grund af vejret. Men i den flotte restaurant med udsigt til savannen var der en flot buffet med stort salatudvalg, varme retter og desserter.

Mandag fik vi morgenboks med i bussen, og frokosten fik vi i flyet til Cape Town. Vi fik aftensmad på **Green Dolphin** beliggende på V & A Waterfront. Vi sad på balkonen over et højtspillende jazz-orkester. Alle bordene i det flotte lokale var optaget, og der var dejlige omgivelser, hvor sælerne hvilede sig på bådebroerne udenfor. Vi kunne vælge mellem struds eller dagens fisk fanget på line. Menu: Starter: Salmon Paté à la Shilder. Main Course: Grilled Ostrich Fillet served with grapes, gooseberries, pecan nuts and mushrooms on a red wine glaze eller "C-Major" Line Fish served with fresh water prawns with vegetables. Dessert: Turner's Tiramisu – italian cheesecake laced with Tia Maria served with fruit sauces. Coffee/Tea.

Tirsdag fik vi frokost på **Mac Rib Restaurant** på Holiday Inn Waterfront. Nydeligt lokal, rødterede duge og på buffet'en kunne vælges mellem: Tender roasts of the day, juicy beef bathed in fresh herbs and spices, your choice of homemade gravy, horseradish sauce, apple sauce and cranberry sauce, country style vegetables of the day accompanied by crème spinach and sweet pumpkin and a hint of cinnamon, a secret blend of mixed farm fresh vegetables rounds of the side dishes of the meal, succulent leg of pork with crisp crackling, fine curry cooked slowly and gently with a blend of traditional spices served with savory rice, chutneys, coconut and pappadums, a large variety of garden fresh salads and fruits of the season, Ice Cream with chocolate sauce and/or fruit salad

Om aftenen spiste vi på **Africa Café**, en nydelig restaurant, hvor vi først fik trommelektion på tagterrassen. Der var 2 hvide musikere og 2 sorte, og en af de sorte musikanter kunne synge opera næsten som Pavarotti – vi fik La Donna Mobile og noget fra Rigoletto. Menuen skulle give os mulighed for at smage på afrikanske retter:

UMBHAKO: traditional xhosa bread

KENYAN IRIO PATTIES: fresh spinach potato and beans patties

ZAMBIAN BEAN PIES: bean filling in fine pastry

ITHANGA FRITTERS: lightly fried pumpkin fritters, dusted with cinnamon sugar

MALAWI MBATATA BALLS: sweet potato and cheese balls rolled in sesame seeds

MOZAMBIQUAN CHILI CHICKEN WINGS: chicken wings marinated in crushed red chillies and lemon juice

ETHIOPIAN IAB: white curd cheese with fresh herbs

MAROCAN ZEILOOK: dib of aubergine, dhanya and garlic

UMNQUSHO: xhosa staple of samp and beans

BASMATI RICE

RED PEPPER RICE: a tasty red pepper and cinnamon relish

MAROCCAN SALAD: made with sweet tomato, cucumber and fresh mint

BENIN SMOKED CHICKEN

MALAWI CHICKEN MACADAMIA: filleted chicken breast in macadamia nut sauce

ETHIOPIAN DHALL CURRY: a medium strength lentil curry

SOWETO CHAKALAKA: delicately spiced cooked vegetable coleslaw

GAZELLE HORNS: crescent shaped pastries with orange blossom nut filling

PISTACHIO BALLS: with almonds and candied fruit

M'HANNCHA: crispy baked pastry filled with almond and rose water

TEA/COFFEE

Onsdagen frokost blev indtaget på **Two Oceans Restaurant**, en noget turistet restaurant ved Kap det Gode Håb. Fra bordet havde vi en fin udsigt over False Bay. Menu: Starter: Green Salad. Main Course: From the African Pots: a traditional spice chicken curry with fresh dhanja Hout Bay Potjie og Selection of line fish, calamari, mussels and prawns in a rich Provencal sauce served with rice. Dessert: traditional Malva pudding with crème anglaise

Om aftenen spiste vi på **Woodbridge Isle Restaurant**. Beliggenheden var fin lige ud til en fantastisk strand, hvor surferne var i gang, da vi ankom. Støjniveauet i restauranten var højt, men det hjalp, da vi tog desserten og kaffen udendørs under den flotte sorte nattehimmel med Orion og Sydkorset og månen, hvis faser viste sig at være omvendt af det vi kender. I det fjerne så vi branden på Taffelbjerget. Menu: Starter: garlic and herb pizza's with greek salad. Main Course: line fish of the day with lemon butter or tagliatelle alfredo or chicken fillet kebabs with savoury rice and vegetables of the day. Desserts: ice with cassata and coffee liquor or tiramisu. Coffee or tea.

Torsdag spiste vi frokost på den belgiske restaurant **Den Anker** på Waterfront. Nu fik vi belgisk øl. Vi fik et flot måltid med følgende menu: Starter: Paté Maison. Main course: Kingklip Meuniere. Coffee

Om aftenen spiste vi rigtig hyggeligt udendørs ved poolen på **Stellenbosch Lodge**. Menu: Starter: Bream of Waterblommetjie Soup. Main Course: Fillet of beef with bordelaise sauce. Dessert: baked custard millefeuilles with caramelized orange. Coffee/Tea.

Fredag var der frokost udendørs i dejlige omgivelser på **Morgenhof Restaurant**. Ligger smukt ved Simonsberg bjergene og med historie, der går tilbage til 1692. Vinfarmen ejes siden 1993 af Cointreau-Fuchon familien og den er på 212 Ha hvoraf der dyrkes vin på 67 Ha, hvilket giver ca. 30.000 kasser årligt. En vinkælder indeholder 2000 franske egetræsfade svarende til 450.000 liter vin. Vi spiste i den dejlige have. Menu: Starter: Salmon and herb paté with bread and rolls. Main Course: chicken and mushroom phyllo parcel with salad. Dessert: brandy snap basket with ice cream. Coffee.

Aftensmaden spiste vi på **96 Winery Road Restaurant** – et meget trendy sted i landlige omgivelser med udsigt til Taffelbjerget i horisonten. Ligger midt i vinmarkerne og nær golfbanen. Et stort egetræ ved indgangen var belyst af projektør. Menu: Starter: Orgasmic Organic mixed leaf salad with Danish feta cheese, olives and roasted pine nuts. Main course: choce cut of beef served with a Madagascar green peppercorn sauce. Dessert: banana tarte tatin. Coffee/tea.

Sidste måltid i Sydafrika var frokost på **Volkskombuis Restaurant** i Stellenbosch. Bygningen blev oprindeligt tegnet af de berømte arkitekt Sir Herbert Baker, der også tegnede Union Building i Pretoria, Groote Schuur og mange andre bygninger i Sydafrika og Indien. Bygningen blev oprindeligt brugt som bolig for landarbejdere, men blev restaureret i 1977, hvor den 4 måneder efter åbningen blev kåret til restaurant of the year. Vi var alene i de gammeldags lokaler, hvor Bertil og Ole holdt tale. Ole mente, at vi burde omdøbe rejserne til ”Karin og Martins gastronomiske medicinske studieture”. Menuen bød på eksempler på traditionelle afrikaans retter. Menu: Starter: smoked snoek paté. Main Course: Bredie of the day or Boland Bobotie with yellow rice with vegetables in season, roast potatoes. Dessert of the Day. Coffee/Tea

Rejsens sidste måltider var sen aftensmad i flyet fra Cape Town til London. Vi fik også morgenmad i flyet og frokost med dejlig røget laks i SAS flyet til København

Turistmæssige højdepunkter:

Pretoria: Voortrekker Monumentet bibragte os kendskab til en del af Sydafrikas historie. Church Square med Paul Krugerstatuen og de velholdte offentlige bygninger (Old Raadsaal, den gamle nationalbank) gav også indtryk af storhed. Stationsbygningen (Sir Herbert Baker) var nogle dage forinden blevet brændt af utilfreds folkemængde. Man havde verdens største korrespondanceuniversitet med 3500 tilknyttede lærere. Vi så Melrose House, Paul Kruger's hus, naturhistorisk museum, Union Building og skolen, hvor Churchill havde flyttet fra fængselskabet under Boerkrigen.

Pilanesberg National Park: ganske lang køretur dertil, men gennem et flot savanneagtigt landskab. Vi havde heldagsregn begge dagene i naturparken, men gennemførte alligevel morning game drive og afternoon game drive med et flot resultat: vi så mange løver, giraffer, elefanter, zebraer, kuduier og andre antilopearter. Vi så både det sorte og det større hvide næsehorn med unger – det hvide næsehorn var en formidabel pansermaskine med et enormt langt horn. Vi så hyæner og sjakaler og 2 leoparder, der passerede lige under vor bil i en grøft. Vi så løverne parre sig og flodheste ligge i vandet. Og det landskabsmæssige var meget storslået.

Sun City: vi fik et fornemmelse af dette overdådige byggeri midt ude i the middle of nowhere, men de fleste havde ikke tid at besøge casino'et.

Soweto og Johannesburg: Soweto var meget interessant at køre igennem. Vejnettet er meget godt, og mange af kvartererne ser ganske pæne ud, men der er også store områder med blikskure (informal settlements). Det så ud som om vand, kloak og renovation fungerer. Vi så skolen, hvor Alan Paton havde været inspektør. Vi så markeder og flere begravelsesforberedelser. Begravelser er en vigtig højtid, hvor familie fra fjerne egne strømmer til. Vi så Nelsons Mandela's hus (museum), Desmond Tutu's hus, og et af Winni Mandela's huse. Vi hørte, at der er 35-70 elever i klasseværelserne, og at enkelte hvide bor i Soweto. De almindeligste huse i Soweto er små 4-værelses boliger. Der er golfbane, 6 swimmingpools, 300 kirker og 15 togstationer i Soweto. Vi passerede den store kirke Regina Mundi med 2600 pladser. I Johannesburg kørte vi igennem downtown området om eftermiddagen og det virkede noget slidt og som visse dele af Manhattan og ikke et rart sted at promenerer rundt i. Dagen før vi rejste hjem blev 9 mennesker dræbt på togstationen i Johannesburg pga. en stampede. Gold Reef City var noget i Disneyland stil. Vi så et show med zulu-dansere og var 240 meter nede i en guldmine, hvor vi kunne se det guldførende lag. Minen gik vist helt ned til 3-4 km dybde. Der var også demonstration af gulds smeltning og presning af mønter.

Cape Town: meget smukt beliggende mellem bjergene og vandet. Og mange flotte turistseværdigheder: champagne sunset cruise i flot sejlbad, hvor vandsprøjt stod ind over os; Robben Island med stenbrud og rundvisning i fængslet, hvor Mandela sad i 18 år. Vor guide havde siddet der som politisk fange i 15 år. Også på busrundturen havde vi 2 unge guider, der virkelig forstod at gøre historien nærværende. På øen havde der også engang været mental og spedalskhedskoloni. Kap det Gode Håb med flot natur og fynbos-vegetation. Mange smukke strande, V & A Waterfront med shopping, restauranter, udeliv, sæler og sanggrupper. Taffelberget med roterende kabelbane og flot udsigt. Castle of the Good Hope, Parlamentet, Company Gardens og Signal Hill. Constantia med vinmarker og præsidentboligen.

Vinsmagninger: Vi havde ved måltiderne god lejlighed til at stifte bekendtskab med sydafrikanske vine, og en aften gav Knud Ekstrøm en introduktion til emnet og lærte os at hugge halsen af en champagneflaske med en sabel. Første vinsmagning var på den store vinfarm **Boschendal**, hvor vi sad udendørs med 6 glas fint arrangeret på havebordene. 5 vine blev præsenteret for os: Blanc de Blanc 2000. Grand Vin Blanc 1999, Blanc de Noir 2000 (lyserød hvidvin), Le Bouquet 2000 og Lanoy 1998. En fin formiddag.

Derefter besøgte vi den noget mindre vinproducent **Glen Carlou**, PO Box 23, Simondium Road, Klapmuts 7625. Vinsmagningen foregik på den dejlige terrasse i det stråbelagte hus. Der var store stålbeholdere indendørs, hvor produktionen foregår. Vingården er etableret i 1985 af Walter Finlayson. Gården er på 108 Ha og hed tidligere Skilpadjie, men blev omdøbt af en tidligere ejer efter hans tre smukke døtre Lena, Carol og Louise. Man er nu i samarbejde med en amerikansk vinproducent fra Napa Valley, og man har nået mange gode resultater og blevet prisbelønnet. Vi smagte på Chardonnay 1999, Pinot Noir 2000, Shiraz 2000 og en dessertvin Cape Vintage 1997. På vej mod lufthavnen besøgte vi vinfarmen **Spiers**, hvor man kunne deltage i endnu en vinsmagning. Der var også mulighed for at komme i nærkontakt med cheetah.

Samlet bedømmelse: en vellykket rejse med et ret anstrengende program – specielt de første dage; men alle holdt ud og stemningen i rejsegruppen var generelt god med aktiv deltagelse af alle.